

University of Groningen

Het ambtelijk bevel als strafuitsluitingsgrond. Beschouwingen over art. 43 Sr

Rest, Petrus Hendricus Stephanus van

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1991

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Rest, P. H. S. V. (1991). Het ambtelijk bevel als strafuitsluitingsgrond. Beschouwingen over art. 43 Sr. Gouda Quint.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Samenvatting

Het beginsel dat degene die een strafbaar feit begaat ter uitvoering van een bevel in principe niet kan worden gestraft, is al zo oud als de weg naar Rome. In het huidige Wetboek van Strafrecht is dit vastgelegd in art. 43. Dit artikel is in het in 1886 in werking getreden Wetboek van Strafrecht opgenomen en sindsdien niet meer gewijzigd. Dat wekt de indruk dat de redactie van art. 43 Sr en de voorwaarden die het stelt, duidelijk en vanzelfsprekend zijn.

Een blik op de ontstaansgeschiedenis van art. 43 Sr leert dat de wijze waarop het handelen op bevel tegenwoordig is geregeld geen vanzelfsprekendheid is. Twee onderdelen van de regeling zijn illustratief.

In de eerste plaats was vóór 1886 de rechterlijke vrijheid om "naar eigen inzicht" te oordelen over de vraag welke consequenties aan het bevel verbonden moesten worden, veel groter. In het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland van 1809 was niet méér opgenomen dan de beginselverklaring dat een bevel tot straffeloosheid of strafvermindering kon leiden. De rechter moest zelf in het concrete geval uitmaken welke juridische gevolgen het bevel had. In de loop der tijd werd deze rechterlijke vrijheid steeds verder ingeperkt. Aanvankelijk werd slechts als voorwaarde gesteld dat het bevel afkomstig dient te zijn van het "wettig gezag"; er werd geen onderscheid gemaakt tussen bevoegd en onbevoegd gegeven bevelen. Dit laatste gebeurde voor het eerst ongeveer halverwege de negentiende eeuw. Het desbetreffende wetsontwerp bevatte dan overigens nog geen bepaling met betrekking tot het onbevoegd gegeven bevel. Een dergelijke regeling werd voor het eerst in 1859 voorgesteld. Art. 43 vormde het sluitstuk van deze ontwikkeling; de wetgever gaf de rechter weinig ruimte meer om zelf te bepalen of aan een bevel een strafuitsluitende werking toekomt.

Een tweede punt dat duidelijk maakt dat de regeling in art. 43 geen vanzelfsprekendheid is, hangt samen met het onderscheid tussen algemene en bijzondere strafuitsluitingsgronden. In 1809 kon ten aanzien van ieder delict een beroep worden gedaan op het feit dat was gehandeld ter uitvoering van een bevel. In de Code Pénal, die hier tussen 1811 en 1886 van toepassing was, was het handelen op bevel daarentegen slechts als bijzondere strafuitsluitingsgrond opgenomen; alleen ten aanzien van een aantal ambtsmisdrijven en geweldsdelicten kon een beroep op een bevel worden gedaan. De wetsontwerpen die in deze periode werden ingediend, vormen op dit punt een golvende beweging. Aanvankelijk (1815 en 1827) zette de wetgever zich

af tegen het systeem van de Code Pénal en stelde voor om het handelen op bevel als algemene strafuitsluitingsgrond op te nemen. In 1842 werd een regeling voorgesteld die met de Code Pénal overeenstemt. Het wetsontwerp van 1847 gaf een regeling in beide vormen; het handelen op bevel was zowel een algemene, als een bijzondere strafuitsluitingsgrond. Uiteindelijk werd er in 1886 voor gekozen om de regeling in het algemeen deel op te nemen, zodat ten aanzien van ieder strafbaar feit een beroep op art. 43 kon worden gedaan.

Om de inhoud en reikwijdte van art. 43 Sr te bepalen, is het wenselijk om ieder onderdeel van deze strafuitsluitingsgrond nader bezien, te beginnen bij de centrale begrippen van art. 43 Sr, "ambtelijk" en "bevel".

Van Dale definieert *bevel* als volgt: "opdracht waaraan gehoorzaamd moet worden, gebod". Deze begripsbepaling geeft wel een goede richting aan, maar is toch onvoldoende omlijnd. Op belangrijke vragen biedt deze omschrijving immers geen antwoord. Is er een zekere mate van ondergeschiktheid vereist? Is het van belang dat de "opdracht" concreet is en dat het niet opvolgen van het bevel strafbaar is? Een nadere precisering van het begrip is dus gewenst.

Om van een bevel te kunnen spreken is geen (duurzame) ondergeschiktheidsverhouding vereist. De politieambtenaar die een automobilist een stopbevel geeft, heeft immers alleen zeggenschap over deze persoon in diens hoedanigheid van bestuurder. Bevelen kunnen derhalve in het kader van duurzame (de politie onderling) en tijdelijke zeggenschapsrelaties (politiebürger) worden gegeven. Essentieel is dat een dergelijke verhouding bestaat. Want alleen in het geval iemand zeggenschap over een ander heeft, kan hij die ander tot bepaald gedrag verplichten. Roept een arrestant "laat me los" dan geeft hij dus geen bevel omdat hij geen zeggenschap heeft over de aanhoudende politieambtenaar.

Of daadwerkelijk een gehoorzaamheidsverplichting ontstaat, is echter een andere kwestie. Immers een onbevoegd gegeven bevel is wel een bevel maar de bevolene is niet verplicht er aan te gehoorzamen. De zeggenschapsrelatie is derhalve de kern van het begrip; de gehoorzaamheidsverplichting is een afgeleide. Datzelfde geldt voor de sanctiemogelijkheid ten aanzien van het niet opvolgen van het bevel. Of die mogelijkheid al dan niet aanwezig is, doet op zich niet ter zake. Ook het rechterlijk bevel tot medebrenging van een getuige is bijvoorbeeld een bevel, al wordt het niet uitvoeren ervan door het Openbaar Ministerie niet met een sanctie bedreigd.

Een belangrijk probleem resteert. Dat is de vraag of een bevel *concreet* dient te zijn. In wezen bestaat deze vraag uit twee onderdelen. Moet het bevel voor een concreet geval gegeven zijn? En, moet de bevelgever nauwkeurig aangeven wat de bevolene moet doen? Beide kwesties staan ook centraal bij de vraag of een *ambtsinstructie* als bevel kan worden aangemerkt.

Algemeen wordt aangenomen dat een bevel niet voor één specifiek geval behoeft te zijn gegeven. Ook in de situatie dat iemand de "opdracht" geeft om in voorkomende gevallen op een bepaalde wijze te handelen kan sprake

zijn van een bevel. Naar mijn mening hoeft een "opdracht" ook niet aan een zekere mate van concreetheid te voldoen om als bevel te kunnen worden beschouwd. "Los de burenruzie op" is dus een bevel, ookal wordt niet gemeld op welke wijze dat moet.

Bij wijze van conclusie kan worden gesteld dat een bevel een uiting is van een persoon tegenover een ander, welke laatste op grond van een zeggenschapsrelatie tussen hem en de "opdrachtgever", in beginsel verplicht is aan die uiting te voldoen. Die uiting kan op allerlei manieren geschieden: mondeling, schriftelijk, door middel van gebaren, etc.. Ook een als verzoek geformuleerde uiting kan, gezien de omstandigheden van het geval, als bevel worden aangemerkt.

Welk bevel mag nu het predikaat "*ambtelijk*" dragen? Veelal wordt aangenomen dat bevelen van ambtenaren, ambtelijke bevelen zijn. Ook wordt wel aansluiting gezocht bij het begrip "ambt", en wordt gesteld dat het om bevelen van ambtsdragers gaat. Mijn voorkeur gaat uit naar de opvatting dat het bevelen betreft die in het kader van een publiekrechtelijke verhouding tussen bevelgever en bevolene zijn gegeven. Die mening sluit het best aan bij de *ratio* van art. 43 Sr. De idee achter deze strafuitsluitingsgrond is namelijk dat gedragingen waartoe de overheid iemand door het geven van een bevel verplicht, gerechtvaardigd zijn omdat deze worden verricht op gezag van de overheid. Aangezien niet ieder bevel van een ambtenaar of ambtsdrager echt overheidsoptreden is - hierbij kan worden gedacht aan het geval waarin een ambtenaar in het kader van een overeenkomst een bevel geeft, waarbij de overheid zich niet van een "normale" contractpartner onderscheidt - hebben zijn bevelen niet steeds een ambtelijke karakter. Dat is wel het geval wanneer sprake is van een publiekrechtelijke verhouding tussen bevelgever en bevolene. Als de bevelgever zich in het maatschappelijk verkeer manifesteert *als overheid* kan namelijk van een publiekrechtelijke verhouding worden gesproken. Dat betekent dat bevelen in het kader van een dergelijke verhouding steeds ambtelijke bevelen zijn. Zo kunnen ook privaatrechtelijke rechtspersonen die overheidstaken uitoefenen ambtelijke bevelen geven.

De belangrijkste begrenzings van art. 43 Sr zijn nu aangegeven. Voor het vaststellen van de exacte inhoud en reikwijdte van deze strafuitsluitingsgrond moeten de overige onderdelen van art. 43 worden gezien.

Iedereen die op een strafrechtelijk relevante wijze bij een strafbaar feit is betrokken - dus naast de daders van art. 47 Sr ook de medeplichtigen en feitelijk leidinggevers - kan zich op art. 43 beroepen. De woorden "ter uitvoering van" brengen met zich mee dat de bevolene de intentie moet hebben gehad het bevel uit te voeren en de handeling objectief tot uitvoering van het bevel strekt. Degene die bezig is het bevel op te volgen, handelt dus "ter uitvoering van".

Het bevel moet bevoegd zijn gegeven, wil de gedraging die ter uitvoering van het bevel wordt verricht gerechtvaardigd zijn. De bevoegdheid om in een concrete situatie een bevel met een bepaalde inhoud te geven, is van drie

factoren afhankelijk. In de eerste plaats dient te worden gezien of de inhoud van het bevel wordt gerechtvaardigd door het met de uitvoering van het bevel gediende belang. In dat kader spelen de algemeen in ons recht aanvaarde beginselen - zoals de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit - een belangrijke rol. Zo mogen door de uitvoering van het bevel geen zwaardere belangen worden geschonden dan die welke met de uitvoering ervan zijn gediend.

Wil het bevel bevoegd zijn gegeven, dan is eveneens vereist dat het door de juiste persoon is gegeven. Zowel door wetgeving als afspraken en gewoontes kan zijn bepaald welke personen een zekere bevelsbevoegdheid hebben.

Tot slot kunnen de eventueel aanwezige vormvoorschriften ten aanzien van het bevel van invloed zijn op de vraag of het bevel bevoegd is gegeven. Zo zal een bevel in principe onbevoegd zijn gegeven indien de bevelgever het zonder de vereiste toestemming van een derde heeft gegeven.

De redactie van het tweede lid van art. 43 Sr maakt duidelijk dat degene die een strafbaar feit begaat ter uitvoering van een *onbevoegd* gegeven ambtelijk bevel in principe strafbaar is. Daarmee is duidelijk dat de blinde gehoorzaamheid aan bevelen ("*Befehl ist Befehl*") niet te verenigen is met dit uitgangspunt van art. 43 lid 2 Sr. Dat degene die een onbevoegd gegeven bevel opvolgt toch niet altijd een verwijt van zijn gedrag wordt gemaakt, hangt samen met het feit dat de bevolene er - binnen zekere grenzen - op mag vertrouwen dat het bevel van de overheid bevoegd is gegeven. Dit brengt met zich mee dat wordt voorkomen dat de bevolene eerst de rechtmatigheid van het bevel zal willen uitzoeken; het bevordert de gehoorzaamheid aan ambtelijke bevelen.

Het tweede lid van art. 43 stelt twee vereisten voor strafuitsluiting. De bevolene moet het bevel te goeder trouw als bevoegd gegeven hebben beschouwd en de nakoming ervan moet binnen de kring van zijn ondergeschiktheid hebben gelegen.

Hoewel aannemelijk is dat de wetgever van 1881 aan de woorden "te goeder trouw" een subjectieve invulling gaf - in die zin dat degene die werkelijk denkt dat het bevel bevoegd is gegeven aan het vereiste voldoet - vereisen deze woorden thans naar mijn mening dat de bevolene objectief te goeder trouw was. Alleen wanneer verschoonbaar is gedwaald - de bevolene geen verwijt kan worden gemaakt van het feit dat hij dacht dat het bevel bevoegd was gegeven - is een beroep op het tweede lid mogelijk.

Vanuit deze opvatting gezien, voegt het tweede vereiste (de nakoming van het bevel moet binnen de kring van ondergeschiktheid hebben gelegen) niets meer aan de eerste voorwaarde toe. Aan dit vereiste wordt immers voldaan indien een gedraging werd bevolen die soortgelijk is aan die gedraging die wel bevoegd had kunnen worden bevolen. Daarvan zal sprake zijn als een normaal iemand gezien alle omstandigheden van het geval, meende en mocht menen dat het bevel bevoegd was gegeven. Dat wordt ook al door de objectieve goede trouw tot uitdrukking gebracht.

Het is mogelijk dat iemand die aan alle wettelijke vereisten van art. 43 Sr voldoet zich toch niet met succes op deze strafuitsluitingsgrond kan beroepen. Dat is het geval wanneer de bevolene zich opzettelijk of uit onachtzaamheid in een situatie begeeft waarin hij ter uitvoering van een ambtelijk bevel een strafbaar feit moet begaan en hij deze situatie had moeten vermijden. Dan is sprake van *dolus* of *culpa in causa* en kan art. 43 Sr niet worden toegepast.

Wanneer de verdachte zich niet op art. 43 Sr kan beroepen, maar de desbetreffende situatie wel raakvlakken met het ambtelijk bevel vertoont - de verdachte dácht bijvoorbeeld dat een bevel werd gegeven of dat het bevel ambtelijk was - dan kan hij zich in sommige gevallen op een andere strafuitsluitingsgrond beroepen. Ook lijkt het mogelijk dat de verdachte zich in een concreet geval niet alleen met succes op art. 43 kan beroepen, maar dat ook een beroep op een andere strafuitsluitingsgrond tot de mogelijkheden behoort.

Om de plaats van art. 43 Sr in het geheel van algemene strafuitsluitingsgronden te kunnen bepalen, dient te worden stilgestaan bij de historische ontwikkelingen op het terrein van de strafuitsluitingsgronden. Aanvankelijk kon alleen een beroep worden gedaan op de wettelijke excepties zoals die door de wetgever van 1881 waren vastgelegd. De wetgever meende dat daarmee alle omstandigheden waaronder niet gestraft zou worden met zoveel woorden waren opgesomd. Dertig jaar na het inwerking treden van het Wetboek van Strafrecht werd echter het beginsel "*geen straf zonder schuld*" erkend. Schuld in de zin van verwijtbaarheid werd voorwaarde voor strafbaarheid. Datzelfde gold voor de wederrechtelijkheid. Ook in het geval de wederrechtelijkheid ontbreekt kan niet worden gestraft. Met het erkennen van de schuld en wederrechtelijkheid als voorwaarden voor bestraffing, ontstond een verdeling van de strafuitsluitingsgronden in schulduitsluitingsgronden en rechtvaardigingsgronden en werden zelfs buitenwettelijke strafuitsluitingsgronden erkend: de afwezigheid van alle schuld en het ontbreken van de materiële wederrechtelijkheid. De geschreven strafuitsluitingsgronden - en dat geldt in het bijzonder voor de rechtvaardigingsgronden, gezien de normerende werking die daarvan uitgaat - blijven echter van waarde. Zij bieden de rechter hulp bij de vraag of de verdachte wederrechtelijk of verwijtbaar heeft gehandeld. Bovendien wordt de verdachte erdoor beschermd omdat in de door de wetgever aangegeven gevallen de verdachte in ieder geval straffeloos blijft.

Wat de verhouding tussen de strafuitsluitingsgronden betreft, heeft de opvatting dat het stelsel van de excepties niet uit nauw aaneensluitende elementen bestaat, maar uit onderdelen die elkaar soms overlappen, mijn voorkeur. Zo zou in sommige gevallen zowel op art. 43 lid 1 Sr als op noodtoestand of noodweer een beroep kunnen worden gedaan, en is het tweede lid van art. 43 zelfs een bijzondere AVAS-regeling. De toepassing van art. 43 geniet de voorkeur daar waar het ambtelijk bevel een bijzondere regeling ten opzichte van de ander strafuitsluitingsgrond is (noodtoestand en AVAS). In de

overige gevallen hangt dit af van de concrete omstandigheden. Bepalend is wat in concreto de doorslaggevende factor is geweest.

De psychische overmacht kan aanvullend werken. Dat zal het geval kunnen zijn in de situatie waarin de bevolene weet dat het bevel onbevoegd is gegeven, maar hij onder bedreiging tot de uitvoering van het bevel wordt verplicht. Tussen het ambtelijk bevel en het wettelijk voorschrift (art. 42 Sr) dient wel een onderscheid te worden gemaakt. Art. 42 Sr betreft immers de *wettelijke* verplichtingen die door de overheid zijn opgelegd, terwijl art. 43 Sr over de verplichtingen handelt die door een *bevel* in het leven worden geroepen. Om te kunnen bepalen of art. 43 Sr danwel het wettelijk voorschrift moet worden toegepast - dit probleem doet zich ten aanzien van ambtsinstructies voor - zijn twee criteria van belang. Ten eerste dient gekeken te worden of de ambtsinstructie rechtstreeks uit de wet voortvloeit. Ten tweede moet worden gezien of het accent ligt op de uitvoering van de wet of op het inhoud geven aan de zeggenschapsrelatie. Op grond van deze criteria kom ik tot de conclusie dat de huidige Ambtsinstructie voor de politie, anders dan voorheen een wettelijk voorschrift is.

In aansluiting op deze beschouwingen over de verhouding tussen art. 43 Sr en de overige algemene strafuitsluitingsgronden dient de vraag te worden beantwoord of art. 43 Sr moet worden gehandhaafd dan wel te worden geschrapt. Gezien de normerende werking van rechtvaardigingsgronden kan het eerste lid niet worden gemist. Dit ligt anders voor wat betreft de regeling van het onbevoegd gegeven ambtelijk bevel. Aangezien het tweede lid in wezen een bijzondere AVAS-regeling is, lijkt handhaving niet noodzakelijk. Vanuit een systematisch oogpunt gezien, is het zelfs wenselijk om art. 43 lid 2 Sr te schrappen. In geval bijvoorbeeld wordt gedwaald omtrent de inhoud van het bevel of de ambtelijkheid, dient immers ook nu al een beroep op AVAS te worden gedaan. Bovendien is dwaling ook ten aanzien van andere strafuitsluitingsgronden mogelijk en dient in die gevallen eveneens de AVAS te worden toegepast. Bij wijze van conclusie kan derhalve worden gesteld dat *art. 43 lid 1 Sr* moet worden *gehandhaafd*; het heeft mijn voorkeur het *tweede lid* van art. 43 Sr te *schrappen*.

Hoewel art. 43 Sr een *algemene* strafuitsluitingsgrond is, staat een beroep op art. 43 niet altijd open. De wetgever heeft bepaald dat degene die op bevel een *oorlogsmisdrijf*, *genocide* of *foltering* begaat geen beroep op het ambtelijk bevel toekomt. Bovendien zijn er enkele bijzondere regelingen die art. 43 Sr (deels) overbodig maken.

Gezien het bijzondere karakter van oorlogsmisdrijven, genocide en foltering laat het zich moeilijk denken dat deze misdrijven ooit bevoegd kunnen worden bevolen. In zoverre heeft de uitsluiting van het beroep op het eerste lid van art. 43 voor dergelijke gevallen geen nadelige consequenties voor de bevolene. De rechter zou normaal gesproken het beroep op art. 43 lid 1 Sr immers toch verwerpen. Dat ligt anders ten aanzien van het tweede lid. Aangezien niet altijd duidelijk is of een gedraging een oorlogsmisdrijf, genocide of foltering oplevert, is het zeer wel mogelijk dat de bevolene heeft gemeend

en mocht menen dat het bevel bevoegd was gegeven omdat hij niet kon inzien dat de bevolen gedraging een dergelijk misdrijf opleverde. De uitsluiting van het beroep op art. 43 lid 2 Sr kan voor de bevolene dus nadelig zijn, omdat hij verschoonbaar kan hebben gedwaald omtrent de bevoegdheid van de bevelgever.

Dat de wetgever het beroep op het ambtelijk bevel toch heeft uitgesloten, hangt samen met het feit dat hij meende dat de rechter de bevoegdheid van de bevelgever niet aan het internationale oorlogsrecht zou toetsen. Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat een vreemdeling met succes een beroep op art. 43 zou kunnen doen omdat hij heeft gehandeld ter uitvoering van een ambtelijk bevel, dat gegeven is door het gezag dat daartoe bevoegd was volgens de wetgeving van zijn eigen land. Dit beroep moet hem echter niet kunnen baten als zijn nationale wetgeving in strijd is met het internationale recht. Naar mijn mening spreekt het echter voor zich dat de rechter de bevoegdheid zal toetsen aan het internationale recht. Bovendien is art. 43 Sr in die gevallen in het geheel niet toepasbaar omdat dergelijk bevelen geen ambtelijke bevelen zijn; zij zijn niet afkomstig van de Nederlandse overheid. Merkwaardigerwijs rept de wetgever met geen woord van de uitsluiting van het beroep op art. 43 lid 2 Sr.

Mijn voorkeur gaat uit naar het schrappen van de uitsluitingen. Ten aanzien van het eerste lid behoudt de rechter dan immers de mogelijkheid om art. 43 lid 1 Sr toepasselijk te achten wanneer hij op basis van alle bijzondere omstandigheden van het geval bij uitzondering toch tot de conclusie komt dat de bevelgever terecht het belang dat met de uitvoering van het bevel was gediend, liet prevaleren boven het belang dat door de strafbaarstelling van dergelijke misdrijven wordt gediend. Voor de uitsluiting van het tweede lid van art. 43 Sr zijn geen steekhoudende argumenten aan te dragen. Integendeel, de bevolene kan verschoonbaar hebben gedwaald omtrent de bevoegdheid van de bevelgever en moet zich dus op art. 43 lid 2 Sr kunnen beroepen.

Hetzelfde lot verdienen mijns inziens de bijzondere bepalingen die een eigen regeling geven voor het geval iemand op bevel van een ander een strafbaar feit heeft begaan. De bepalingen die deels art. 43 overlappen, art. 56 lid 2 Spoorwegwet en art. 9 lid 2 Lokaalspoor- en Tramwegwet, kunnen beter worden geschrapt omdat art. 43 Sr, in tegenstelling tot de genoemde bepalingen, een uitgebalanceerde regeling geeft van het niet-strafbaar handelen ter uitvoering van een ambtelijk bevel. De bijzondere regelingen voegen hieraan niets toe en kunnen slechts verwarring stichten. Ook art. 85 lid 2 Veewet moet worden geschrapt. Deze bepaling overlapt art. 43 Sr weliswaar niet - het gaat namelijk in die gevallen niet om *ambtelijke* bevelen - maar ik zie geen gegronde redenen om voor dit geval een uitzondering te maken op de regel dat in privaatrechtelijke verhoudingen het bevel geen straffeloosheid met zich meebrengt. Bovendien had met het eerste lid van art. 85 Veewet kunnen worden volstaan nu daar de bevelgever wordt aangemerkt als dader van het strafbare feit dat door de bevolene is begaan. Alleen de werkgever is kennelijk normadressaat.

Tot slot nog een enkele opmerking over art. 9 lid 1 RVV. Algemeen wordt aangenomen dat de weggebruiker die een bevel krijgt zich ter rechtvaardiging van zijn gedrag op art. 9 RVV moet beroepen. Mijns inziens is daartoe geen reden. Er is geen enkele aanwijzing dat men met art. 9 RVV wilde afwijken van de gebruikelijke strafrechtelijke kaders. Art. 9 RVV geeft een regeling omtrent de verhouding tussen aanwijzingen, verkeerstekens en verkeersregels en maakt daarmee de weggebruiker duidelijk waar deze aan toe is. Bovendien stelt art. 9 duidelijk vast dat de bevelgever verkeerstekens en -regels opzij kan zetten. Het artikel is dus van belang, maar art. 43 Sr blijft van toepassing.